

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาผลกระทบจากบทบาทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย ในการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดใกล้เคียง ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการและบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัย วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จึงสรุปได้ดังนี้

๑. ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผู้วิจัยได้จำแนกไว้เป็น ๓ ระยะประกอบด้วย

๑.๑ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๕ – ๒๔๘๕)

ช่วงอุปสมบทใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้อุปสมบท ณ วัดนอก (อุบล) อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เรียนนักธรรมที่วัดเหนือ (โพธาราม) ในช่วงเข้าพรรษาได้แสดงพระธรรมเทศนาทุกวันให้พุทธศาสนิกชนได้ฟัง แต่เมื่อออกพรรษาแล้วแสดงพระธรรมเทศนาเฉพาะวันพระเท่านั้น และสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในพรรษานั้น

ช่วงศึกษาพระปริยัติธรรมกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เมื่อออกพรรษาแล้วพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เดินทางไปกรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม - บาติ ได้พักอยู่ที่วัดปทุมคงคาแต่อยู่แค่เพียง ๒ เดือนเพราะเห็นว่าการปฏิบัติและจารวัตรของพระภิกษุไม่ตรงกับพระวินัย จึงได้กลับมาอยู่วัดใหม่ (พุมเรียง) ได้ตั้งใจเรียนนักธรรมชั้นโทและชั้นเอกพร้อมกับได้ไปเป็นครูสอนนักธรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา เมื่อเห็นว่าจำเป็นจะต้องศึกษาภาษาบาลีจึงได้เดินทางไปกรุงเทพมหานครเป็นครั้งที่ ๒ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างเดียวจนสามารถสอบเปรียญธรรม ๓ ประโยคได้ นอกจากนี้ยังได้เขียนหนังสือ

๒ เล่ม คือ เรื่องประโยชน์แห่งทานและพระพุทธศาสนาขึ้นปลุชนและท่านยังได้ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง

ช่วงกลับมาอยู่สวนโมกข์เก่า (วัดร้างตระพังจิก) ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ตั้งใจทำงานเพื่อการรับใช้พระพุทธเจ้าโดยประกาศใช้นามแทนตัวท่านว่าพุทธทาส และได้เขียนหนังสือเรื่องตามรอยพระอรหันต์เพื่อนำมาตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา รายไตรมาส ที่ท่านร่วมกับน้องชายได้ดำเนินการขึ้น ต่อมาได้แปลหนังสือพระไตรปิฎกนำข้อความมาเรียบเรียงเป็นชุดพุทธประวัติจากพระโอษฐ์และอริยสัจจากพระโอษฐ์ และได้เขียนบทความเรื่องพระพุทธศาสนาในถิ่นไทยภาคใต้และไฟไหม้โลกถึงพุทธกาลและได้แสดงปาฐกถาธรรมเรื่องวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม ตลอดถึงผลแห่งความสงบในฐานะพุทธธรรม

๑.๒ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๖ – ๒๕๒๕)

ช่วงสร้างสวนโมกข์ใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้พัฒนาสวนโมกข์ให้เป็นแหล่งของการปฏิบัติธรรมโดยจัดสถานที่ให้เหมาะสม ได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแบ่งเป็นงานพูดงานเขียน สำหรับงานพูดนั้นมีการแสดงพระธรรมเทศนาในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) ปาฐกถาเรื่องพุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ข้อควรทราบเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาระหว่างนิกายต่างๆ พุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม ใจความสำคัญของพระพุทธศาสนา อุดมคติของครูตามทัศนะฝ่ายพระพุทธศาสนา ธรรมโอสธสำหรับโลก หนทางดับความเลวร้ายในยุคปัจจุบัน การศึกษาอย่างถูกวิธี อานาปานสติ สำหรับงานเขียนนั้นมีเรื่องลักษณะอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน สิบปีสวนโมกข์ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน จิตวิทยาแบบพุทธ ทำวัตรสวดมนต์แปลฉบับสวนโมกข์

ช่วงบทบาทรุ่งเรืองของสวนโมกข์ ผลการวิจัยพบว่า เป็นช่วงที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้พัฒนาสวนโมกข์ให้เป็นแหล่งปฏิบัติธรรม ได้มีการสร้างโรงมหรสพทางวิญญาณและนำภาพปริศนาธรรมพร้อมด้วยพุทธประวัติยุคแรกของโลก มาอธิบายให้พุทธบริษัทได้เข้าใจ ท่านได้อภิปรายธรรมแบบธรรมสภาจกในหัวข้อ การทำงาน คือ การปฏิบัติธรรมและการทำงานด้วยจิตว่างกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ จนกลายเป็นวิวาทะต่อกันทำให้มีคนได้รู้จักท่านมากขึ้นและได้แสดงปาฐกถาเรื่องคริสต์ธรรม-พุทธธรรม ธรรมปาฏิโมกข์ บรมธรรมฆราวาสธรรม สังคมนิยมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา

๑.๓ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๖)

ช่วงก่อนอาพาธ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนหนังสือ ภาษาคน-ภาษาธรรม อานาปานสติฉบับสมบูรณ์ ได้ยกสวนโมกข์นานาชาติที่สร้างขึ้นเพื่อ

ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และได้รับการถวายปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่พระธรรมโกศาจารย์ และเขียนหนังสือ ธรรมะกับล้ออายุ

ช่วงบั้นปลายชีวิต ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ซึ่งจะมีการแบ่งเป็นภาคของการเทศนาอันประกอบด้วยภาควิสาขบูชา ภาคมานูชา ภาคอาสาพหุบูชา และแบ่งเป็นชุดในการเทศนาประกอบด้วย ชุดอบรมคณะผู้ปฏิบัติธรรมสมาธิภาวนา ชุดการดำเนินชีวิตของคนในมัชฌิมวัย ชุดธรรมะที่ต้องรู้คู่ชีวิต ชุดประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์ หลังจากนั้นในวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๖ ท่านมรณภาพและทำพิธีเผาศพ ณ ยอดเขาพุทธทองอย่างเรียบง่าย

๒. บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผู้วิจัยได้จำแนกไว้ ๓ ด้านประกอบด้วย

๒.๑ การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ

การเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เป็นต้นแบบโดยยึดหลักการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการแสดงแบบอย่างที่ทำให้เข้าใจง่าย แต่แฝงไปด้วยความหมายที่ลึกซึ้งอย่างมาก และท่านได้เน้นให้พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาให้เป็นอยู่ด้วยความถูกต้องโดยการปฏิบัติหน้าที่เพราะธรรมะคือ หน้าที่ ผู้ทำหน้าที่ได้ถูกต้องจึงเป็นผู้ได้ปฏิบัติธรรมอย่างสมบูรณ์

การเป็นต้นแบบในการสวดมนต์ภาวนา ผลการวิจัยพบว่า เป็นการทำให้ผู้ที่มาสวดมนต์ได้รับความรู้จากการสวดมนต์เป็นการสวดมนต์แปลซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้รวบรวมและนำมาแปลให้เป็นฉบับสวนโมกข์จึงสามารถทำให้รู้ความหมายที่ลึกซึ้ง ถึงแม้บางคนอ่านคำภาษาบาลีไม่ได้เมื่อถึงคำภาษาบาลีอาจจะหยุดสวดแต่ไปจดจ่ออยู่ที่คำแปล จึงทำให้มีประโยชน์และทำให้เป็นการได้ฝึกภาวนาไปด้วยขณะสวดมนต์

การเป็นต้นแบบในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เป็นต้นแบบในเรื่องการศึกษาทั้งการศึกษาทางโลก เช่น วัฒนธรรมตะวันตก ปรัชญาอินเดีย จิตวิทยา วิทยาศาสตร์และอื่นๆ ส่วนทางธรรม เช่น การศึกษาพระพุทธศาสนานิกายมหายาน พระไตรปิฎกและศาสนาต่างๆ มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉานแล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือและบทความต่างๆ ออกสู่สังคม

๒.๒ การเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการและสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเที่ยวสั่งสอน ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีหน่วยงานที่ได้ทำหน้าที่เป็นนักเผยแผ่ธรรมเคลื่อนที่ ซึ่งได้มี

การออกแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง เช่น อำเภอไชยา อำเภอพนมพิน อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมทั้งสถานที่อื่นๆ อีกด้วยเป็นการได้นำธรรมออกสู่ชุมชนทำให้การเผยแผ่ธรรมสามารถได้เข้าไปสู่ชุมชนและสังคมมากขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการพูด ผลการวิจัยพบว่า การพูดเป็นการเผยแผ่ธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของสวนโมกขพลาราม พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการจัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งได้มี การสนทนาธรรม การแสดงธรรมในวันล้ออายุ วันกรรมกร วันเวียนเทียนซึ่งตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา สวนโมกขพลารามวันเหล่านี้จะมีกิจกรรม ด้วยการบรรยายธรรม และการแสดงปาฐกถาธรรม

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านสื่อวิทยุกระจายเสียง ผลการวิจัยพบว่า เป็นงานเผยแผ่โดยดำเนินการตั้งแต่เมื่อปี ๒๕๐๒ ที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต ๗ จังหวัดนนทบุรีได้ติดต่อทางวัดสวนโมกขพลารามเพื่อนำเทปการบรรยายธรรมไปออกอากาศทางสถานีวิทยุประจำท้องถิ่น (วปถ.๕) นอกจากนี้ทางสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท และสถานีวิทยุค่ายวิชาวัดรังสิตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้นำเทปการบรรยายธรรมที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้แสดงไปออกอากาศเป็นประจำทุกวันเสาร์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสื่อศิลปะและเอกสารสิ่งพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้คิดสร้างขึ้นเป็นสื่อในการสอนธรรมโดยนำศิลปะประเภทจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมแบบโบราณของชาติต่างๆ มาจำลองไว้เพื่อเป็นสื่อในการสอนธรรมที่โรงมหรสพทางวิญญาณพร้อมกันนี้ยังได้นำสิ่งเหล่านี้มาพิมพ์เป็นหนังสือและนำภาพที่เป็นปริศนาธรรมไปลงในหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนารายไตรมาสให้ชาวพุทธที่สนใจในงานของท่านได้ศึกษาเป็นการทำให้ธรรมะของท่านได้แพร่หลายต่อไป

๒.๓ การเผยแผ่ด้วยกลุ่มบุคคล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า จะอบรมทุกคนที่ ๒๐-๒๖ ของทุกเดือนเพื่อให้คนไทยเข้าใจศาสนาพุทธอย่างถูกต้อง และปฏิบัติถูกต้องอย่างแท้จริง มีการสวดมนต์ทั้งเช้าเย็น เจริญสมาธิภาวนา มีการสนทนาธรรม ฟังธรรมบรรยายและตอบปัญหาธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตวิญญาณของคนไทยให้เจริญยิ่งขึ้นเพื่อความสงบเย็นแก่สังคมไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามโครงการขององค์กร ผลการวิจัยพบว่า มีการอบรมทั้งหน่วยงานของภาครัฐและภาคประชาชน ประกอบด้วยการอบรมระยะสั้นและการอบรมระยะยาว โดยอาศัยหลักธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตเพื่อความสงบแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังมี

โครงการธรรมมาตาซึ่งเป็นโครงการอบรมแก่สตรีเพศ เพราะเห็นว่าสตรีผู้เป็นเพศแม่สามารถที่ถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปและเยาวชนของชาติได้อย่างลึกซึ้ง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามโครงการพระธรรมทูต ผลการวิจัยพบว่า เป็นโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปทั่วโลกจึงมีตัวแทนการเผยแผ่ศาสนาออกไปประสานความเข้าใจและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างคนต่างชาติด่างศาสนาจะจัดอบรมขึ้นที่สวนโมกขนาถาสนาเป็นรุ่นๆ มีทั้งพระภิกษุสามเณรและบุคคลทั่วไปเพื่อจะได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ได้มีการอบรมทุกวัน ที่ ๑-๑๐ ของทุกเดือน หมุนเวียนเปลี่ยนกันไปจะมีการสนทนาธรรมเพื่อแก้ปัญหาทางศาสนาที่ยังเข้าใจผิดกันอยู่ และฝึกการทำสมาธิทำจิตใจให้มีความสงบและมีความสุข โดยไม่มีกำแพงเชื้อชาติศาสนาขวางกั้นไว้ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำเช่นนี้จะทำให้เกิดสันติภาพทุกสังคมได้

๑. ผลกระทบจากบทบาทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย ผู้วิจัยได้จำแนกไว้เป็น ๓ ด้านประกอบด้วย

๑.๑ ผลกระทบด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ผลกระทบด้านศาสนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นผู้สามารถนำธรรมะมาตีความได้อย่างลึกซึ้งจนทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจธรรมะที่ง่ายมากขึ้น เพราะความฉลาดในการเผยแผ่หลักธรรมที่สำคัญนี้ทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วโลก ทำให้ท่านเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งที่ทำหน้าที่สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนานสืบไป

ผลกระทบด้านศาสนธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เป็นผู้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริงจึงได้นำหลักธรรมะที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาจากพระไตรปิฎกมาอธิบายให้เข้ากับชีวิตประจำวัน โดยได้นำเรื่องปฏิจจสมุปบาท คือ สิ่งที่อยู่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น มาทำความเข้าใจให้มองเห็นชัดในการเกิดทุกข์และดับทุกข์ซึ่งปฏิบัติได้ในปัจจุบันไม่ต้องรอชาติหน้ายังได้นำเรื่องตดตามาตีความให้ง่ายขึ้นโดยการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ที่มากกระทบทำให้รู้เท่าทันตามความเป็นจริงและพระอภิธรรมปิฎกที่นำมาทำความเข้าใจไม่ซับซ้อนสามารถปฏิบัติได้ง่าย

ผลกระทบด้านศาสนวัตถุ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เป็นผู้สร้างสรรค์ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการอนุรักษ์จิตรกรรมเกี่ยวกับปริศนาธรรม และยังได้อนุรักษ์ประติมากรรม รูปปั้นชุดพุทธประวัติจากหินสลัก รูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ได้ใช้สื่อทางด้านศิลปะในการสั่งสอนธรรมะด้วยการนำศิลปกรรม

มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำให้ธรรมะเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

ผลกระทบด้านศาสนพิธี ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้ประยุกต์ศาสนพิธีโดยประกอบด้วยปัญญาไม่ว่าจะเป็นพิธีบำเพ็ญกุศล พิธีทำบุญ พิธีถวายทาน และพิธีเบ็ดเตล็ด และมีประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ต้องทำให้เหมาะสม ไม่ยึดมากเกินไปเพราะพิธีทางศาสนาถือว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกับหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องไปคู่กันเสมอขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้

๓.๒ ผลกระทบด้านการศึกษา

ผลกระทบด้านแนวคิดทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์แบบโดยเน้นให้ผู้ศึกษามี ๕ ดี คือ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย เป็นชาวพุทธที่ดีของพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้ละเลยต่อหลักศีลธรรม การสอนให้คนฉลาดอย่างเดียวจะเป็นการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์แบบกลายเป็นการศึกษาแบบหมาหางด้วน จึงต้องนำหลักศีลธรรมไปไว้ในระบบการศึกษาจึงจะเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบตามหลักของพระพุทธศาสนา

ผลกระทบด้านการศึกษาฝ่ายโลกิยะ ผลการวิจัยพบว่า เป็นการศึกษาที่แก้ปัญหาของความทุกข์ได้ชั่วคราวเพราะเป็นการศึกษาอย่างชาวบ้านที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ แต่ชาวพุทธนั้นควรที่จะเชื่อระดับที่สูงขึ้นไป คือ ระดับของปัญญาจนถึงแม้ว่าจะไม่เป็นการดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงแต่เป็นการได้เลื่อนขั้นของความเป็นมนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น

ผลกระทบด้านการศึกษาฝ่ายโลกุตตระ ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต้องการเน้นให้คนเข้าถึงธรรมะระดับโลกุตตระในชาตินี้ไม่ต้องรอต่อไปชาติหน้า จึงนำคำพูดของภาษาคนที่ไม่รู้ธรรมะกับภาษาธรรมะสำหรับคนที่มีความรู้เรื่องธรรมะมาเปรียบเทียบทำให้เป็นการได้เข้าใจธรรมะง่ายขึ้นและง่ายต่อการที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นการปฏิบัติแบบลัดสั้นหรือลัดระยะทางลงอีกก้าวหนึ่งในการเดินทางไปสู่ความดับทุกข์

๓.๓ ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่สมัยสร้างสวนโมกขพลาราม ซึ่งได้มีการสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด โดยสร้างอุโบสถที่พื้นดินตามธรรมชาติและมีการ

อนุรักษ์ต้นไม้โดยชี้ให้เห็นคุณค่าและโทษที่จะได้รับจากการไม่มีป่าไม้รวมทั้งสัตว์ป่าทุกชนิด ส่วนการอาศัยธรรมชาติเพื่อเข้าถึงธรรมนั้นเมื่อได้เข้าใจธรรมชาติแล้วจะเป็นการเข้าถึงธรรมด้วย เพราะธรรม คือ ธรรมชาติ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญของโลก ทางสถาบันทางการศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายให้บรรจุประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านลงใน หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อ นักเรียนจะได้เรียนรู้ประวัติของบุคคลสำคัญระดับโลก

๒. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบของ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งถือว่าเป็นหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเน้นกระบวนการของไตรสิกขาจะลึก ด้วยปัญญา สั่งสอนพุทธศาสนิกชนในเรื่องพุทธที่แท้จริงควรที่คณะสงฆ์ไทยนำไปเป็นแบบอย่าง

๓. หลักคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ทางสถาบันการศึกษา ควรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาได้เรียนหลักคำสอนที่ท่านได้เขียนเอาไว้อย่างเข้าใจแล้วไป ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบแก่จิตใจ

๔.การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีผลกระทบ ทางด้านการศึกษาทั้งแนวคิดทางการศึกษา ได้วิจารณ์เรื่องของการศึกษาปัจจุบันเปรียบเสมือนสุนัข หางด้วน ดังนั้นทางกระทรวงศึกษาธิการต้องเติมเต็มให้กับสุนัขที่หางด้วนด้วย หมายถึง ต้องจัด การศึกษาทั้ง ๒ ด้านด้วยกัน คือ ทั้งด้านวิชาชีพให้มีความรู้ความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพส่วน ด้านจิตวิญญาณ จะต้องให้นักเรียนศึกษาอย่างมีทั้งคุณภาพมีศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนิน ชีวิตที่ดี

๕. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีผลกระทบ ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างยิ่ง ทางคณะสงฆ์ไทยทุกวัดควรให้ ความสำคัญเรื่องธรรมชาติให้มากที่สุด ส่วนภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับ สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่ทำเป็นแบบอย่าง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ควรมีการศึกษาผลกระทบต่อนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

๒. ควรมีการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เปรียบเทียบกับแนวคิดทางการศึกษาหรือนักปราชญ์ท่านอื่น

๓. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติอานาปานสติของสวนโมกขพลารามกับการปฏิบัติธรรมกับสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานอื่นๆ

๔. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของชาวพุทธที่ได้จากการปฏิบัติธรรมจากสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี